

การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลข และอุบลราชธานี

The Development of Ecotourism Market in the Northeast:
Case Study of Five Provinces; Khon Kaen, Nakohn Ratchasima,
Burirum, Loei, and Ubon Ratchathani

เพ็ญศรี เจริญวานิช (Pensri Jaroenwanit)*

นิติพล ภูตะโชติ (Nitipon Putachote)**

บทคัดย่อ

การศึกษารับรู้ ทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม วิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยศึกษาจากประชากร 3 กลุ่มคือ เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐ ผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการที่ทำธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถึงแม้ว่าไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกต้อง มีโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบที่เหมาะสมส่วนใหญ่คือการท่องเที่ยวเพื่อศึกษารวมชาติและศึกษาศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เหมาะสมคือ เที่ยวงานประเพณี การชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน วิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแล แนะนำนักท่องเที่ยวและการขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาล

Abstract

The study of perceptions, attitudes and opinions towards ecotourism; opportunities for ecotourism market; and appropriate patterns and activities, together with the method to overcome obstacles and to develop ecotourism market. This was a subjective study based on a population divided into 3 groups with varying amounts of detail for different purpose as tourism officials in the state sector, administrators or representatives from tourist business and tourists. The study found that most tourists knew about ecotourism and were fond of it although they did not understand its technical definition – most expressed positive views towards it. Opportunities for ecotourism market were potential. As for appropriate patterns and activities, these, chiefly, included: nature tours, culture shows and festivals of folk art. Development of ecotourism required a larger public relations campaign for ecotourism and the conservation of local traditions and culture. In general the major limitation of development of ecotourism market were either a shortage of staff or personnel who could give tourists valuable advices and a lack of government support.

คำสำคัญ : การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Keywords : Development of ecotourism market; Ecotourism

บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมและนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ดังนั้นทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งประเทศไทยซึ่งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหามากขึ้นในอนาคต อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการเดินทางเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญและเป็นธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก คิดเป็นร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติของโลก (กองวางแผนโครงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ เป็นอย่างมาก โดยส่วนใหญ่ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาขาดการวางแผนที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ทำให้ต้องสูญเสียงบประมาณมากมายในการฟื้นฟู ดูแลรักษา ซึ่งมีผลกระทบต่อทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวลดลง ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั่วโลกจึงได้สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ แต่ต้องพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงมาตรฐานการบริการ และเพิ่มคุณภาพนักท่องเที่ยว (วรรณพร, 2540)

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจนั้น ถือได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้และความรับผิดชอบด้วย

ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วม

กันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยจำเป็นต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 เรื่องคือ ต้องมีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการบริหารงานที่คำนึงถึงการพัฒนายั่งยืน มีกิจกรรมที่แสดงกระบวนการศึกษา การให้ความรู้ด้านต่างๆ และการมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ที่สำคัญของประเทศไทยที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมากมาย รวมทั้งมีศิลปวัฒนธรรมที่งดงามที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้นทุกๆ ปีด้วย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากจะมีความจำเป็นที่จะให้ความสำคัญด้านการจัดการ การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจนและการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะแล้ว องค์ประกอบด้านการตลาดเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญ (บุญเลิศ, 2541) คณะผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเลือกศึกษาจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 5 จังหวัดคือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี เป็นตัวแทนในการหาข้อมูล ทั้งนี้เพื่อศึกษาหาแบบการพัฒนาที่เหมาะสม ที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งเป็นการหาข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงการวางแผนและพิจารณาประกอบการตัดสินใจเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ทัศนคติ และความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม วิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามการเกี่ยวข้องกับกาท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Quota Sampling และ Judgment Sampling โดยคำนึงถึงหลักเหตุผลและตัวอย่างมีจำนวนที่เหมาะสมและครอบคลุมคุณลักษณะของประชากรมากที่สุด มีรายละเอียดของประชากรและจำนวนตัวอย่างดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี มีจำนวนตัวอย่างรวม 82 ตัวอย่าง

2) ผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการที่ทำธุรกิจนำเที่ยวในขอบเขตพื้นที่เดียวกันกับเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวหน่วยงานของภาครัฐ มีจำนวนตัวอย่างรวม 16 ตัวอย่าง

3) นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ได้กำหนดใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี มีจำนวนตัวอย่างจังหวัดละ 100 ตัวอย่างรวม 500 ตัวอย่าง

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มจำนวน 598 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและมีการตรวจสอบและทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างแบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ชุด คือ

1) แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐ

2) แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการที่ทำธุรกิจนำเที่ยว

3) แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว
แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามต่างๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ การศึกษา ชั้นสูงสุด และในส่วนของแบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐ และผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการที่ทำธุรกิจนำเที่ยว จะมีคำถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลของหน่วยงาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใน 5 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ (Face to Face Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ Chi-Square test

ผลการวิจัย

1. การรับรู้ ทศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการที่ทำธุรกิจนำเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับสื่อที่ทำให้ประชาชนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐ และผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการที่ทำธุรกิจนำเที่ยว ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นสื่อที่ทำให้ประชาชนรู้จักการท่องเที่ยวคือ สื่อโทรทัศน์

สำหรับทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถึงแม้ว่าจะไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน แต่ให้ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และเป็นการท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์

2. โอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

พบว่ามีโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในแต่ละจังหวัด (ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลยและอุบลราชธานี) มีโอกาสและมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดทั้ง 5 จังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีเหตุผลส่วนใหญ่ที่เห็นว่าเหมาะสมคือ เป็นเขตพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ มีประวัติศาสตร์ที่ควรแก่การศึกษาและมีศิลปวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพบว่า แนวโน้มในอนาคตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะดีขึ้น

3. รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม

รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมสำหรับแต่ละจังหวัด ไม่แตกต่างกันนัก ยกเว้นจังหวัดบุรีรัมย์ โดยส่วนใหญ่แล้วเห็นว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน่าจะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ รองลงมาคือ ศึกษาศิลปวัฒนธรรม สำหรับจังหวัดบุรีรัมย์ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมส่วนใหญ่คือ ศึกษาศิลปวัฒนธรรม ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นส่วนที่เน้นเฉพาะมากขึ้นนั้นพบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยส่วนใหญ่เห็นว่าจะจะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการเที่ยวงานประเพณี การชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน การศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแต่ละจังหวัดที่มีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกันดังนี้

จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดอุบลราชธานี กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ เที่ยวงานประเพณี และชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน

จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ศึกษาประวัติศาสตร์และเที่ยวงานประเพณี

จังหวัดเลย กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ เดินป่าและเที่ยวงานประเพณี

4. วิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิธีการที่หน่วยงานของภาครัฐจะพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิธีการที่สถานประกอบการที่ทำธุรกิจด้านการนำเที่ยวจะพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ โฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และร่วมมือกับองค์กรของรัฐจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิธีการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ผู้นักชื้ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัญหาต่างๆ ในระดับสำคัญมาก มีเพียงบางปัญหาที่ให้ความสำคัญระดับมากที่สุดและปานกลาง ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในระดับสำคัญมากที่สุดคือการขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแล แนะนำนักท่องเที่ยว และการขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาล

ปัญหาและอุปสรรคในระดับสำคัญมากคือนักท่องเที่ยวขาดความรับผิดชอบในการท่องเที่ยว ความไม่ปลอดภัยของสถานที่ นักท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การขาดการ

ประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่าง ๆ ปัญหาเรื่องอาหาร ขาดมีคุณค่าที่ที่มีความรู้เฉพาะ ปัญหาเรื่องที่พัก รวมถึงปัญหานักท่องเที่ยวไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณี ปัญหาสาธารณสุขปภค สถานที่ไม่สวยงามไม่เป็นธรรมชาติ ความไม่สะดวกสบายของสถานที่และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสูง

ปัญหาและอุปสรรคในระดับสำคัญปานกลาง คือ ปัญหาการเดินทางยากลำบากและการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว

6. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนดตัวแปร X ได้แก่ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา และตัวแปร Y ได้แก่ การรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความรู้สึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุ และการรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ อายุและความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ระดับการศึกษาและการรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ระดับการศึกษาและความรู้สึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ระดับการศึกษาและความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง

ผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า การรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดไม่แตกต่างกัน ความรู้สึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ

โอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง และความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้ คือ

1. การส่งเสริมและเพิ่มการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการรู้จักเข้าใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทั้งการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ และเป็นทั้งการบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้ใหม่ (แต่เดิมเป็นที่รู้จักกันในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ดังนั้นประชาชนจึงอาจจะยังไม่คุ้นเคยและยังไม่รู้จักการท่องเที่ยวในลักษณะนี้มากนัก ดังนั้นหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวควรร่วมมือกันในการส่งเสริมและเพิ่มการประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นการช่วยให้ประชาชนรู้จักและเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ทั้งทราบถึงความหมาย รูปแบบ และลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้อง

2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพิ่มความเอาใจใส่ในด้านต่าง ๆ โดยภาครัฐควรทำการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน อันได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวควรจะพัฒนาปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ดี เหมาะแก่การเดินทางไปท่องเที่ยว รวมทั้งปัญหาด้านความปลอดภัย เส้นทางคมนาคมควรมีความสะดวกในการเดินทางแก้ปัญหาที่พิกและสาธารณสุขปภค การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น การปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน และรักษาสีเขียวแวตล้อม การควบคุมกิจการร้านค้าในบริเวณแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ไม่ให้เอาเปรียบนักท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดให้มีเจ้าหน้าที่

คอยสอดส่องดูแลทั้งในส่วนของนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว อย่างใกล้ชิด

3. การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ดียิ่งขึ้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรจะมีร่วมกันในการจัดโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การที่รัฐบาลให้งบประมาณสนับสนุนหน่วยงานเอกชนในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเที่ยวในท้องถิ่นแล้ว ประชาชนในท้องถิ่นนั้นก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวด้วย

4. สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจและเอาใจใส่การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากโดยทั่วไปแล้ว ประชาชนจะเอาใจใส่เฉพาะในส่วนตัวตนเองต้องรับผิดชอบหรือสนใจเท่านั้น โดยมองข้ามเรื่องที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมไป การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือจากประชาชน ทั้งนี้เพราะประชาชนเองเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เป็นผู้ที่ยอมรับถึงปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของทั้งตนเองและนักท่องเที่ยว การที่ประชาชนไม่ละเลยต่อสถานที่ท่องเที่ยว การอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น มีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม การดูแลนักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่เข้ามาเยี่ยมชมท้องถิ่นของตน เหล่านี้แล้วล้วนเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น โดยหลักการแล้วการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มีการกำหนดให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นโอกาสในการคืนอำนาจการจัดการทรัพยากรให้กับผู้เป็นเจ้าของคนในท้องถิ่นจึงควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจ ตลอดจนมีหน้าที่ควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ

6. บทบาทของมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว

ผู้นำเที่ยวควรจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพแวดล้อม และไม่ใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศจนเกินความสามารถที่ระบบนิเวศจะรองรับไว้ได้ ดังนั้นมัคคุเทศก์จึงต้องมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศและหลักการอนุรักษ์ และมีทักษะในการอธิบายเรื่องของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

7. มีการกำหนดมาตรฐานทางสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการรักษาสภาพแวดล้อม และควบคุมไม่ให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

8. ให้การศึกษาและฝึกอบรมบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งมีจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

9. ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัทนำเที่ยว เพื่อให้มีการปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกันและให้เป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม

10. ศึกษาวิจัยถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนานั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของแต่ละจังหวัดจะแตกต่างกันไป การวิจัยหรือทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวว่านักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นต้องการรูปแบบการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของพื้นที่แต่ละแห่งอย่างไรบ้าง ก็จะสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กองวางแผนโครงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานสรุปแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ.

ด้อย ชุมสาย. 2527. **ปฐมบทวิชาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

บุญเลิศ ตั้งวัฒนา. 2541. การพัฒนาธุรกิจเชิงนิเวศ. **จดหมายข่าวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. 2 (28): 4-5.

ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2541. **โครงการเก็บรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยว ระหว่างประเทศและนักท่องเที่ยวในประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วรรณภา วงษ์วานิช. 2539. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณพร วณิชชานุกร. 2540. **นิเวศท่องเที่ยว: การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2538. **การตลาดเพื่อสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา จำกัด.

ศูนย์บริการทางวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2540. **โครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสาน**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ**. กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. **รายงานครั้งสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ (Eco-tourism)**. กรุงเทพฯ.

Cooper, Chris et al. 1996. **Tourism Principle & Practice**. 4 thed. Essex: Longman Group Limited.

ตารางที่ 1 แสดงทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว

จังหวัด	ทัศนคติ										
	ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		ค่อนข้างชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		รู้สึกเฉยๆ ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		ค่อนข้างไม่ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		ไม่ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเลย		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
ขอนแก่น	57	57.0	39	39.0	4	4.0	-	-	-	-	100
นครราชสีมา	47	47.0	39	39.0	11	11.0	1	1.0	2	2.0	100
บุรีรัมย์	68	68.0	28	28.0	2	2.0	2	2.0	-	-	100
เลย	73	73.0	21	21.0	5	5.0	1	1.0	-	-	100
อุบลราชธานี	62	62.0	31	31.0	6	6.0	1	1.0	-	-	100
รวม	307	61.4	158	31.6	28	5.6	5	1.0	2	0.4	500

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยความสำคัญของปัญหาในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว

ปัญหาและอุปสรรค	จังหวัด										
	ขอนแก่น		นครราชสีมา		บุรีรัมย์		เลย		อุบลราชธานี		รวม
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
- ขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแล แนะนำนักท่องเที่ยว	4.59	0.7	4.55	0.76	4.55	0.74	4.58	0.63	4.61	0.74	4.57
- ขาดมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เฉพาะ	4.08	1.0	4.04	0.97	4.17	0.86	4.25	0.78	4.32	0.74	4.17
- ขาดการดูแลเอาใจใส่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากรัฐบาล	4.51	0.78	4.44	0.84	4.50	0.74	4.58	0.60	4.60	0.63	4.52
- ขาดการดูแลเอาใจใส่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากคนในท้องถิ่น	4.40	0.74	4.31	0.88	4.38	0.79	4.50	0.66	4.40	0.77	4.40
- การขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่างๆ	4.16	0.76	4.17	0.78	4.17	0.88	4.16	0.82	4.26	0.80	4.18
- นักท่องเที่ยวขาดความรับผิดชอบในการท่องเที่ยว	4.55	0.8	4.41	0.89	4.38	0.82	4.59	0.65	4.48	0.83	4.48
- นักท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4.22	0.88	4.13	0.88	4.35	0.75	4.44	0.70	4.34	0.77	4.29
- นักท่องเที่ยวไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณี	3.89	0.97	3.73	0.93	3.85	0.95	4.04	0.84	4.11	0.89	3.92
- การเดินทางยากลำบาก	3.32	1.12	3.51	1.24	3.36	1.16	3.29	1.13	3.72	1.08	3.44
- ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสูง	3.54	1.16	3.67	1.14	3.56	1.15	3.59	1.18	3.71	1.06	3.61
- สถานที่ไม่สวยงาม ไม่เป็นธรรมชาติ	3.78	1.09	4.02	1.06	3.85	1.10	3.68	1.20	4.04	1.08	3.87
- ปัญหาสาธารณูปโภค	3.89	0.97	3.80	1.02	3.92	0.93	3.85	0.99	4.12	0.91	3.91
- ปัญหาเรื่องที่พัก เช่น ที่พักไม่เพียงพอ / ราคาสูง	3.84	1.05	3.96	1.05	3.93	1.10	4.12	0.92	4.07	0.93	3.98
- ปัญหาเรื่องอาหาร เช่น ไม่สะอาด / ราคาสูง	4.16	0.95	4.16	0.97	4.09	0.90	4.30	0.78	4.21	0.89	4.18
- ความไม่สะดวกสบายของสถานที่	3.68	1.09	3.89	0.93	3.84	0.96	3.73	1.03	4.00	0.97	3.82
- ความไม่ปลอดภัยของสถานที่	4.46	0.86	4.46	0.87	4.37	0.91	4.46	0.78	4.48	0.74	4.44
- การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว	3.11	1.3	3.37	1.20	3.28	1.32	3.6	1.15	3.34	1.30	3.34

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	อายุ	รายได้	ระดับการศึกษา
1. การรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	✓	Ns	✓✓
2. ความรู้สึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	Ns	Ns	✓
3. โอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	✓✓	Ns	✓✓
4. อนาคตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	Ns	Ns	Ns

หมายเหตุ : Ns หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

✓ หมายถึง ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ($\alpha = 0.05$)

✓✓ หมายถึง ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($\alpha = 0.01$)

ตารางที่ 4 แสดงค่าสถิติทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	สถิติทดสอบ	P-value	ผลการทดสอบ
1. การรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	$\chi^2_{(df=8)} = 8.813$	(P-value > 0.05)	Ns
2. ความรู้สึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	$\chi^2_{(df=4)} = 10.445$	(P-value < 0.05)	✓
3. โอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	$\chi^2_{(df=4)} = 27.072$	(P-value < 0.01)	✓✓
4. อนาคตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	$\chi^2_{(df=8)} = 24.927$	(P-value < 0.01)	✓✓
5. โอกาสพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัด	$\chi^2_{(df=4)} = 10.100$	(P-value < 0.05)	✓

หมายเหตุ : - Ns หมายถึง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดไม่แตกต่างกัน

- ✓ หมายถึง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($\alpha = 0.05$)

- ✓✓ หมายถึง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($\alpha = 0.01$)